

КРАЄЗНАВЧА МОЗАІКА

ЧИ ІСНУВАВ НОВГОРОД-СІВЕРСЬКИЙ ПАТРІОТИЧНИЙ ГУРТОК?

Місія українського патріота Василя Капніста до Прусії поставила питання: посланцем яких кіл малоросійського дворянства був поет? Український історик О. Оглоблін був схильний до того, що В. Капніста направляв Новгород-Сіверський патріотичний гурток.¹

Н. Полонська-Василенко була не так категорична: «В кінці XVIII ст. і на початку XIX ст. на Лівобережній Україні серед її шляхетства було чимало гуртків однодумців, які спільно обговорювали громадські та політичні справи і мріяли про повернення втраченої Україною автономії. Такі гуртки були ... в Новгород-Сіверському, в Чернігові, Полтаві, Києві».²

Але не слід забувати, що в той час найкращі українські інтелектуальні сили зосередились у Петербурзі, де довкола графа Олександра Безбородька групувалися патріотично настроєні дворяни, учені та митці. До цього гуртка, який умовно можна назвати безбородько-кочубеївським осередком, належали Віктор Кочубей, Дмитро Трощинський, Яків Маркович, Федір Туманський, Михайло Антоновський, Олексій Павловський, а можливо, і Олександр Храповицький, Петро Заводовський, Василь Каразін, Максим Парпура, Іполит Богданович, Ілля Тимківський, Дмитро Бортнянський, Дмитро Левицький, Володимир Боровиковський, Іван Мартос і т. д. Схоже, що гурток мав конкретні політичні цілі. На це вказує документ-«известие неизвестной особи о вручении гетьманства великому князю Павлу Петровичу», який виявив на Глухівщині в ярославецькому архіві родини Кочубеїв відомий український археограф Петро Якович Дорошенко.

Очевидно, що гуртки в Україні були філіями петербурзького, бо їх члени родинно чи службово були пов'язані з Олександром Безбородьком та з його столичним оточенням. Найбільша філія була у Новгороді-Сіверському, бо сюди з Глухова переїхала основна частина козацької еліти. (Див. О. Оглоблін. Люди старої України, — Мюнхен, 1959).

В Полтаві теж сформувався значний український осередок: Іван Котляревський, Семен Кочубей, Петро Богданович, Василь Гоголь-Яновський, брати Василь, Петро і Микола Капністи і т. д. Причому Василь Капніст мав найтісніші зв'язки з петербурзьким і київським гуртками, з «Попівською академією». Діяльність полтавського гуртка з часом призупинилась, але спалахнула з новою силою вдесяти роки XIX століття, коли Малоросійську губернію очолив князь Микола Репнін. Вінцем діяльності гуртка стало створення «Малоросійського таємного товариства».

Менш значні гуртки були в Чернігові (Андрій Милорадович, Опанас Шафонський, Олександр Рігельман, Андрій Полетика і т. д.) і в Києві (Петро Симоновський, Іван Туманський, можливо, протоієрей Іван Леванда, Артем Ведель, Іван Гудович і т. д.). Схоже, що і «Попівська академія» на Сумщині, яку очолював Олександр Паліцин, також була філією петербурзького гуртка. Не забуваймо, що О. Безбородько і О. Паліцин були в один і той самий час ад'ютантами графа Петра Румянцева. Можливо, і в Харкові тоді існував український осередок.

Отже, на думку автора, в Новгороді-Сіверському справді діяв патріотичний гурток, але як філія петербурзького. А Василь Капніст, найвірогідніше, був посланцем саме петербурзького гуртка.

Олександр ІЛЬІН

Джерела та література:

1. Оглоблін О. Люди старої України. — Мюнхен, 1959.
2. Полонська-Василенко Н. Історія України. — К., 1993. — Т. 2. — С. 290.